EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

5. oktoober 2004 *

Liidetud kohtuasjades C-397/01–C-403/01,

mille esemeks on eelotsusetaotlused EÜ artikli 234 alusel, mille on esitanud Arbeitsgericht Lörrach (Saksamaa) oma 26. septembri 2001. aasta otsusega, mis on saabunud Euroopa Kohtusse 12. oktoobril 2001, menetlustes järgmiste poolte vahel:

Bernhard Pfeiffer (C-397/01),

Wilhelm Roith (C-398/01),

Albert Süß (C-399/01),

Michael Winter (C-400/01),

Klaus Nestvogel (C-401/01),

Roswitha Zeller (C-402/01),

Matthias Döbele (C-403/01)

* Kohtumenetluse keel: saksa.

versus

Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut eV,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president V. Skouris, kodade esimehed P. Jann, C. W. A. Timmermans, C. Gulmann, J.-P. Puissochet ja J. N. Cunha Rodrigues, kohtunikud, R. Schintgen (ettekandja), F. Macken ja N. Colneric, S. von Bahr ja K. Lenaerts,

kohtujurist: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
kohtusekretär: kohtusekretäri asetäitja H. von Holstein,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

— B. Pfeiffer, W. Roith, A. Süß, M. Winter, K. Nestvogel, R. Zeller ja M. Döbele, esindaja: *Rechtsanwalt* B. Spengler,

— Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: J. Sack ja H. Kreppel,

olles 6. mai 2003. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

arvestades 13. jaanuari 2004. aasta määrust kohtumenetluse taasavamise kohta,

arvestades kirjalikus menetluses ja 9. märtsi 2004. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

— B. Pfeiffer, W. Roith, K. Nestvogel, R. Zeller ja M. Döbele, esindaja: B. Spengler,

— A. Süß ja M. Winter, esindaja: *Gewerkschaftssekretär* K. Lörcher,

— Saksamaa valitsus, esindaja: W.-D. Plessing,

— Prantsusmaa valitsus, esindajad: R. Abraham, G. de Bergues ja C. Bergeot-Nunes,

— Itaalia valitsus, esindaja: I. M. Braguglia, keda abistas *avvocato dello Stato* A. Cingolo,

— Ühendkuningriigi valitsus, esindaja: C. Jackson, keda abistas *barrister* A. Dashwood,

— Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: J. Sack ja H. Kreppel,

olles 27. aprilli 2004. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlused puudutavad nõukogu 12. juuni 1989. aasta direktiivi 89/391/EMÜ töötajate töötervishoiu ja tööohutuse parandamist soodustavate meetmete kehtestamise kohta (EÜT L 183, lk 1) artikli 2 ning samuti nõukogu 23. novembri 1993. aasta direktiivi 93/104/EÜ, mis käsitleb tööaja korralduse teatavaid aspekte (EÜT L 307, lk 18), artikli 1 lõike 3, artikli 6 ja artikli 18 lõike 1 punkti b alapunkti i tõlgendamist.

2 Nimetatud taotlused esitati päästetöötajatena töötavate või varem nendena töötanud B. Pfeifferi, W. Roithi, A. Süßi, M. Winteri, K. Nestvogeli, R. Zelleri ja M. Döbele ning Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut eV (Saksa Punane Rist, Waldshuti osakond, edaspidi „Saksa Punane Rist"), st asutuse, kus põhikohtuasja hagejad töötavad või töötasid, vahelises kohtuvaidluses Saksamaa siseriiklike õigusnormidega ette nähtud 48 tundi ületava iganädalase tööaja kohta.

Õiguslik raamistik

Ühenduse õigusnormid

3 Direktiivid 89/391 ja 93/104 on vastu võetud EÜ asutamislepingu artikli 118a alusel (EÜ asutamislepingu artiklid 117–120 asendati EÜ artiklitega 136–143).

4 Direktiiv 89/391 on raamdirektiiv, millega sätestatakse töötajate töötervishoidu ja tööohutust puudutavad üldpõhimõtted. Nimetatud põhimõtete kohta on hiljem vastu võetud hulk konkreetseid direktiive, sh direktiiv 93/104.

5 Direktiivi 89/391 artiklis 2 määratletakse direktiivi reguleerimisala järgmiselt:

„1. Käesolevat direktiivi kohaldatakse nii avaliku kui ka erasektori kõikide tegevusvaldkondade suhtes (tööstus, põllumajandus, kaubandus, haldus, teenindus, haridus, kultuur, vaba aeg jne).

2. Käesolevat direktiivi ei kohaldata juhul, kui teatava avaliku teenistuse, nagu näiteks relvajõudude või politsei, või teatava kodanikukaitseteenistuse tegevus oma eripära tõttu sellega vältimatult vastuollu satub.

Sellisel juhul tuleb töötajate ohutus ja tervis tagada nii hästi kui võimalik, pidades silmas käesoleva direktiivi eesmärke."

6 Direktiivi 93/104 artikkel 1 pealkirjaga „Eesmärk ja reguleerimisala" sätestab:

„1. Käesolev direktiiv sätestab tööaja korralduse minimaalsed ohutus- ja tervishoiunõuded.

2. Käesolevat direktiivi kohaldatakse:

a) minimaalse igapäevase ja iganädalase puhkeaja ning iga-aastase puhkuse, vaheaegade ja maksimaalse nädalase tööaja suhtes;

ning

b) öötöö ja vahetustega töö teatud aspektide ja töömallide suhtes.

3. Käesolevat direktiivi kohaldatakse nii avaliku kui ka erasektori tegevusalade suhtes direktiivi 89/391/EMÜ artikli 2 tähenduses, piiramata käesoleva direktiivi artikli 17

kohaldamist, välja arvatud õhu-, raudtee-, maantee-, mere-, sisevee- ja järveveod, merekalapüük, muud tööd merel ja koolitusel olevate arstide tegevus.

4. Direktiivi 89/391/EMÜ sätteid kohaldatakse täielikult lõikes 2 nimetatud küsimuste suhtes, ilma et see piiraks käesolevas direktiivis sisalduvate rangemate ja/või täpsemate sätete kohaldamist."

7 Direktiivi 93/104 artikkel 2 „Mõisted" sätestab:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

1) tööaeg — iga ajavahemik, mille jooksul töötaja teeb tööd, on tööandja käsutuses ning tegutseb või täidab oma kohustusi kooskõlas siseriikliku õiguse ja/või tavaga;

2) puhkeaeg — iga ajavahemik, mis ei ole tööaeg;

[...]".

8 Nimetatud direktiivi II jagu kehtestab meetmed, mida liikmesriigid peavad võtma, et tagada kõigile töötajatele minimaalne igapäevane puhkus ja iganädalane puhkeaeg, samuti kehtestab see direktiiv maksimaalse iganädalase tööaja.

9 Mis puudutab maksimaalset iganädalast tööaega, siis sama direktiivi artikliga 6 nähakse ette järgmist:

„Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, mis kooskõlas vajadusega kaitsta töötajate turvalisust ja tervist tagavad, et:

[...]

2) keskmise tööaja pikkus igas seitsmepäevases ajavahemikus, kaasa arvatud ületunnitöö, ei ületa 48 tundi."

10 Direktiivi 93/104 artikkel 15 näeb ette:

„Käesolev direktiiv ei mõjuta liikmesriikide õigust kohaldada või kehtestada töötajate turvalisuse ja tervise kaitseks soodsamaid õigus- ja haldusnorme või hõlbustada või lubada tööturu osapoolte vaheliste kollektiivlepingute või lepingute kohaldamist, mis on töötajate turvalisuse ja tervisekaitse seisukohalt soodsamad."

11 Sama direktiivi artikkel 16 sätestab:

„Liikmesriigid võivad kehtestada:

[...]

2) artikli 6 (maksimaalne iganädalane tööaeg) kohaldamiseks võrdlusperioodi, mis ei ületa nelja kuud.

[...]".

12 Sama direktiiviga nähakse ette terve rida erandeid põhireeglitest, arvestades teatavate tegevusalade eripära, tingimusel et teatavad nõuded on täidetud. Selles suhtes näeb direktiivi artikkel 17 ette:

„1. Nõuetekohaselt töötajate turvalisuse ja tervisekaitse üldpõhimõtteid arvestades võivad liikmesriigid teha erandeid artiklitest 3, 4, 5, 6, 8 või 16, kui tööaja pikkust kõnealuse tegevuse konkreetsete omaduste tõttu ei mõõdeta ja/või ei määrata eelnevalt kindlaks või kui selle määravad töötajad ise, eriti kui kõne all on:

a) tegevjuhid või muud iseseisva otsustamisõigusega isikud;

b) peresisesed abitöö tegijad;

või

c) töötajad, kes täidavad oma ametikohustusi usutalitustel kirikutes või usukogukondades.

2. Tingimusel et kõnealustele töötajatele antakse hüvituseks võrdväärse pikkusega puhkeajad või et erandjuhtudel, kui objektiivsetel põhjustel ei ole võimalik anda hüvituseks niisuguseid võrdväärse pikkusega puhkeaegu, võimaldatakse kõnealustele töötajatele asjakohane kaitse, võidakse õigus- või haldusnormidega või tööturu osapoolte vaheliste kollektiivlepingute või lepingutega heaks kiita erandid:

2.1. artiklitest 3, 4, 5, 8 ja 16:

[...]

c) tegevuste puhul, mis nõuavad teenuse või tootmise pidevat jätkumist, eriti:

i) haiglates või samalaadsetes asutustes, hooldekodudes ja vanglates osutatavate vastuvõtu, ravimise ja/või hooldamisega seotud teenused;

[...]

iii) ajakirjandus, raadio, televisioon, filmitööstus, posti- ja telekommunikatsiooniteenused, kiirabi, tuletõrje ja kodanikukaitseteenused;

[...]

3. Artiklitest 3, 4, 5, 8 ja 16 võib erandeid teha töösuhte poolte vahel riiklikul või piirkondlikul tasandil sõlmitud kollektiivlepingutega või lepingutega või, nendes ettenähtud korras, tööturu osapoolte vahel madalamal tasandil sõlmitud kollektiivlepingutega või lepingutega.

[...]

Esimeses ja teises lõigus ettenähtud erandid on lubatud tingimustel, et kõnealustele töötajatele võimaldatakse hüvituseks samaväärse pikkusega puhkeajad või erandjuhtudel, kui objektiivsetel põhjustel ei ole võimalik niisuguseid puhkeaegu lubada, võimaldatakse kõnealustele töötajatele asjakohane kaitse.

[...]

4. Käesoleva artikli lõike 2 punktides 2.1 ja 2.2 ning lõikes 3 ettenähtud võimalus teha erand artikli 16 lõikest 2 ei anna alust kehtestada kuuest kuust pikemat võrdlusperioodi.

Liikmesriikidel on võimalus kooskõlas töötajate turvalisuse ja tervisekaitse üldiste põhimõtete järgimisega lubada objektiivsetel, tehnilistel või töökorraldusega seotud põhjustel kehtestada tööturu osapoolte vahel sõlmitud kollektiivlepingute või lepingutega võrdlusperioodid, mille pikkus ei ületa ühelgi juhul 12 kuud.

[...]".

13 Direktiivi 93/104 artikkel 18 on sõnastatud järgmiselt:

„1. a) Liikmesriigid võtavad vastu käesoleva direktiivi rakendamiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid 23. novembriks 1996 või tagavad nimetatud kuupäevaks, et tööturu osapooled kehtestavad vajalikud meetmed lepinguga, kusjuures liikmesriigid on kohustatud võtma kõik vajalikuks osutuvad meetmed, mis võimaldavad neil igal ajal tagada käesolevas direktiivis ettenähtud sätete järgimise.

b) i) Liikmesriigil on siiski võimalus mitte kohaldada artiklit 6, kui ta samal ajal respekteerib töötajate turvalisuse ja tervisekaitse üldpõhimõtteid ning võtab vajalikud meetmed, mis tagavad, et:

— ükski tööandja ei nõua töötajalt rohkem kui 48-tunnilist töötamist seitsmepäevase ajavahemiku jooksul, arvutatud keskmisena artikli 16 lõikes 2 nimetatud võrdlusperioodi kohta, kui ta ei ole varem saanud töötaja nõusolekut niisugust tööd teha,

— tööandja ei kahjusta ühtki töötajat seepärast, et töötaja ei soovi anda oma nõusolekut niisugust tööd teha,

— tööandja peab ajakohastatud registrit kõigi töötajate kohta, kes niisugust tööd teevad,

— register antakse pädeva asutuse käsutusse, kes võib töötajate turvalisuse ja/või tervisekaitsega seotud põhjustel keelata või piirata võimalust ületada maksimaalset nädalast tööaega,

— tööandja annab pädevale asutusele nende nõudmisel teavet juhtumite kohta, mil töötajad on andnud nõusoleku teha seitsme päeva jooksul tööd üle 48 tunni, arvutatud keskmisena artikli 16 lõikes 2 nimetatud võrdlusperioodi kohta.

[...]".

Siseriiklikud õigusnormid

14 Saksa tööõiguses eristatakse valveaega („Arbeitsbereitschaft"), väljakutsevalvet („Bereitschaftsdienst") ja telefonivalvet („Rufbereitschaft").

15 Need kolm mõistet ei ole kõnealuste siseriiklike õigusnormidega lahti seletatud, ent nende olemus tuleneb kohtupraktikast.

16 Valveaeg („Arbeitsbereitschaft") on periood, kus töötaja peab olema töökohal tööandja käsutuses ja peab muu hulgas olema pidevalt tähelepanelik, et olla võimeline vajaduse korral kohe sekkuma.

17 Väljakutsevalve ajal („Bereitschaftsdienst") peab töötaja olema tööandja poolt määratud kohas või väljaspool tööandja ruume ja olema valmis tööle asuma tööandja nõudmisel, ent tal on õigus puhata või oma äranägemise järgi tegutseda, kui tema tööalaseid teenuseid ei vajata.

18 Telefonivalve („Rufbereitschaft") iseloomustab asjaolu, et töötaja ei ole kohustatud ootama tööandja poolt määratud kohas, vaid piisab, et ta on kättesaadav, et asuda tööandja nõudmise korral lühikese etteteatamise järel oma tööülesandeid täitma.

19 Saksa õiguses peetakse vaid valveaega („Arbeitsbereitschaft") oma terviklikkuses reeglina tööajaks. Seevastu on väljakutsevalve („Bereitschaftsdienst") ja telefonivalve („Rufbereitschaft") puhkeaeg, välja arvatud see osa, mille ajal töötaja tegelikult oma töökohustusi täitis.

20 Saksamaal sätestab tööaja kestvuse ja puhkeaja ajavahemikud 6. juuni 1994. aasta tööajaseadus (Arbeitszeitgesetz) (BGBl. 1994 I, lk 1170, edaspidi „ArbZG"), mis võeti vastu direktiivi 93/104 ülevõtmiseks.

21 ArbZG § 2 lõige 1 määratleb tööaega kui ajavahemikku tööpäeva algusest tööpäeva lõpuni, millest on välja jäetud puhkepausid.

22 Vastavalt ArbZG §-le 3:

„Töötajate igapäevane tööaeg ei või olla pikem kui kaheksa tundi. Igapäevast tööaega võib 10 tunnini pikendada vaid juhul, kui see ei ületa kaheksatunnist keskmist kuue kalendrikuu või 24 nädala jooksul."

23 ArbZG § 7 on sõnastatud järgmiselt:

„1) Kollektiivlepingu või kollektiivlepingu alusel sõlmitud ettevõttesisese kokkuleppe alusel võib:

1. erandina §-3 sätestatust:

a) pikendada ilma hüvitiseta päevast tööaega üle 10 tunni, kui tööaja sisse kuulub regulaarne ja arvestatav valveaeg („Arbeitsbereitschaft"),

b) määrata hüvitatav puhkeaeg muule ajahetkele,

c) pikendada ilma hüvitiseta päevast tööaega 10 tunnini maksimaalselt 60 päeval aastas,

[...]".

24 ArbZG § 25 sätestab:

„Kui käesoleva seaduse jõustumisel olemasolevate või endiselt mõju omavate kollektiivlepingute sätted on vastuolus § 7 lõigetega 1 või 2 [...], ületades viidatud normides kehtestatud maksimaalse piiri, jäävad need sätted endiselt kehtima. Kollektiivlepingu alusel sõlmitud ettevõttesisesed kokkulepped samastatakse esimeses lauses toodud kollektiivlepingutega [...]".

25 Saksa Punase Risti töötajate, tööliste ja praktikantide töötingimusi puudutav kollektiivleping (Tarifvertrag über die Arbeitsbedingungen für Angestellte, Arbeiter und Auszubildende des Deutschen Roten Kreuzes), edaspidi „DRK-TV" näeb ette järgmist:

„§ 14 Tavaline tööaeg

1) Tavaline tööaeg koosneb keskmiselt 39 tunnist, välja arvatud puhkepausid (38,5 tunnist alates 1. aprillist 1990) nädalas. Reeglina arvutatakse keskmist nädalast tööaega 26 nädala alusel.

Töötajate puhul, kes täidavad tööülesandeid kas nn rotatsiooni korras või vahetustega, võib määrata pikema ajavahemiku.

2) Tavalist tööaega võib pikendada [...]:

a) kuni 10 tunnini päevas (keskmiselt 49 tunnini nädalas), kui tööaja sisse kuulub tavapäraselt keskmiselt vähemalt 2-tunnine valveaeg („Arbeitsbereitschaft") päevas,

b) kuni 11 tunnini päevas (keskmiselt 54 tunnini nädalas), kui tööaja sisse kuulub tavapäraselt keskmiselt vähemalt 3-tunnine valveaeg („Arbeitsbereitschaft") päevas,

c) kuni 12 tunnini päevas (keskmiselt 60 tunnini nädalas), kui töötaja viibib töökohas, kuid töötab vaid vajaduse korral.

[...]

5) Töötaja on kohustatud olema väljaspool oma tööaega tööandja juhendite kohaselt tööandja poolt määratud kohas, kust teda võib vajaduse korral tööle kutsuda (väljakutsevalve („Bereitschaftsdienst")). Tööandja võib töötajat kohustada väljakutsevalveks („Bereitschaftsdienst") vaid siis, kui on oodata teatavat tööhulka, ent kogemus näitab, et aeg, mil tööd teha ei tule, on pikem.

[...]".

26 DRK-TV § 14 lõige 2 sätestab järgmist:

„Lisa 2 kohaldamisel pääste- ja transporditöötajatele tuleb arvestada [DRK-TV] § 14 lõikes 2 toodud märkust."

27 Nimetatud lisa 2 sisaldab pääste- ja transporditöötajatele kohaldatavaid kokkuleppelisi erisätteid. Nimetatud märkuses on toodud, et DRK-TV § 14 lõike 2 punktis b ette nähtud 54-tunnist maksimaalset iganädalast tööaega vähendatakse järk-järgult. Selle tulemusena on ette nähtud, et alates 1. jaanuarist 1993 on maksimaalne iganädalane tööaeg 54 tunni asemel 49 tundi.

Menetlus põhikohtuasjades ja eelotsuse küsimused

28 Käesolevad eelotsusetaotlused on esitatud seitsme kohtuvaidluse põhjal.

29 Euroopa Kohtu käsutuses olevatest toimikutest tuleneb, et Saksa Punane Rist osutab maapõhist kiirabiteenust ühes Waldshut Landkreisi osas. Saksa Punane Rist täidab päästeülesandeid Waldshutis (Saksamaa), Dettinghoffenis (Saksamaa) ja Bettmaringenis (Saksamaa), töötades 24 tundi ööpäevas, ning samuti Lauchringenis (Saksamaa), töötades 12 tundi ööpäevas. Maapõhise kiirabiteenuse osutamisel kasutatakse kahte tüüpi kiirabiautosid, st ambulantsi- ning kiirabiautosid. Ambulantsibrigaad koosneb kahest päästetöötajast-meditsiiniõest, samas kui kiirabiauto brigaadi kuulub üks päästetöötaja ja üks kiirabiarst. Väljakutse korral sõidavad kiirabiautod haavatu või haige asukohta, et osutada abivajajale meditsiinilist abi. Üldreeglina transporditakse abivajaja seejärel haiglasse.

30 B. Pfeiffer ja K. Nestvogel töötasid varem Saksa Punases Ristis päästetöötajatena, samas kui teised põhikohtuasja hagejad töötasid seal ajal, mil nad esitasid hagid siseriiklikku kohtusse.

31 Põhikohtuasja poolte vahel on vaidlus selles, kas maksimaalse iganädalase tööaja arvutamisel on võimalik arvesse võtta perioode, mil asjaomastel töötajatel oli valveaeg („Arbeitsbereitschaft"), mis on või olid neile Saksa Punases Ristis töötamisel töö raames kohustusliikud.

32 B. Pfeifferi ja K. Nestvogeli poolt Arbeitsgericht Lörrach'isse esitatud hagide esemeks oli väljaspool iganädalast 48-tunnist tööaega töötatud täiendavate töötundide tasustamise küsimus. Viimati nimetatud isikud väidavad, et neid kohustati 2000. aasta juunist kuni 2001. aasta märtsini seadusevastaselt töötama keskmiselt rohkem kui 48 tundi nädalas. Selle tulemusena taotlevad nad siseriiklikult kohtult, et see kohustaks Saksa Punast Risti maksma neile brutosummana vastavalt 4335,45 Saksa marka (156,85 ületundi brutotunnimääraga 29,91 Saksa marka) ja 1841,88 Saksa marka (66,35 ületundi brutotunnimääraga 27,76 Saksa marka), millele lisandub viivis.

33 Teiste põhikohtuasja hagejate poolt siseriiklikku kohtusse esitatud hagide esemeks oli taotlus määrata kindlaks maksimaalne iganädalane tööaeg, mida Saksa Punasel Ristil on õigus neilt nõuda.

34 Põhikohtuasja pooled on erinevates töölepingutes leppinud kokku DRK-TV kohaldamises.

35 Arbetsgericht Lörrach nendib, et lepingutes sisalduvate eeskirjade kohaselt oli Saksa Punase Risti päästeteenistuse iganädalane keskmine tööaeg 49 tundi. Tavalist tööaega on pikendatud DRK-TV § 14 lõike 2 punkti b kohaldamisega, arvestades asjaomaste isikute kohustuslikku valveaega („Arbeitsbereitschaft") keskmiselt vähemalt 3 tundi päevas.

36 Põhikohtuasja hagejate hinnangu kohaselt on Saksa Punase Risti poolt 49-tunnise iganädalase tööaja kehtestamiseks vastu võetud normid ebaseaduslikud. Hagejad toetuvad direktiivile 93/104 ja Euroopa Kohtu 3. oktoobri 2000. aasta otsusele

kohtuasjas C-303/98: Simap (EKL 2000, lk I-7963). Nende kinnituste kohaselt rikub DRK-TV § 14 lõike 2 punkt b ühenduse õigust seeläbi, et näeb ette 48 tundi ületava iganädalase tööaja. Veelgi enam, ArbZG § 7 lõikes 1 punktis a ettenähtud erand välistab kollektiivlepingus kokkulepitu rakendamise. Seega väidavad põhikohtuasja hagejad, et nimetatud seadusega ei ole direktiivi 93/104 asjakohased sätted nõuetekohaselt üle võetud. Hagejate arvates tuleb ArbZG-s sisalduvat erandit tõlgendada kooskõlas ühenduse õigusega ning et vastasel korral pole see üldse kohaldatav.

37 Saksa Punane Rist seevastu palub jätta hagi rahuldamata. Ta kinnitab eelkõige, et tema tööaja pikendamise eeskirjad on kooskõlas siseriikliku õiguse ja kollektiivlepingutega.

38 Arbeitsgericht Lörrach püüdis menetluse käigus jõuda kõigepealt selgusele, kas põhikohtuasja hagejate tegevus kuulub direktiivi 93/104 kohaldamisalasse.

39 Esiteks välistab direktiivi 93/104 artikli 1 lõige 3, milles viidatakse seoses kohaldamisalaga direktiivi 89/391 artiklile 2, selle direktiivi kohaldamisalast paljud valdkonnad, lähtudes konkreetsete tegevuste olemuslikust eripärast. Siseriiklik kohus on seisukohal, et nimetatud sätte mõte on välistada direktiivi viidatud sätte kohaldamisalast tegevused, mille eesmärk on avaliku korra ja julgeoleku tagamine, mis on hädavajalikud üldiseks heaoluks ning tegevuse iseloomust lähtudes ei võimalda planeerimist. Näitena on toodud ulatuslikud õnnetusjuhtumid. Seevastu kiirabiteenuste osutamine ei tohiks olla nende kahe direktiivi kohaldamisalast välistatud, isegi kui päästetöötajad peavad olema valmis tegutsema 24 tundi ööpäevas, kuna nende tööülesandeid ja tööaega on siiski võimalik planeerida.

40 Teiseks tuleb kindlaks teha, kas maapõhise kiirabiteenuse osutamisel tehtavat tööd tuleks käsitleda kui „maanteevedu" direktiivi 93/104 artikli 1 lõike 3 tähenduses. Kuna see mõiste tähendab igasugust tegevust, mis toimub avalikel teedel liikuvas sõidukis, tuleks selle kohaldamisalasse lugeda ka ambulantsi- ja kiirabiautode abil osutatavad päästeteenused, kuna oluline osa sellisest tegevusest tähendabki õnnetuskohale minekut ning kannatanute haiglasse toimetamist. Sellegipoolest osutatakse kiirabiteenust tavaliselt teatud kindlas piirkonnas, üldjuhul ühes Landkreisis, nii et vahemaad ei ole pikad ja tegutsemise aeg on lühike. Seega tuleb maapõhise kiirabiteenuse osutamisel tehtavat tööd eristada tüüpilisest maanteevedude raames tehtavast tööst. Sellegipoolest esineb sellise arusaama osas kahtlusi 24. septembri 1998. aasta otsuse tõttu kohtuasjas C-76/97: Tögel (EKL 1998, lk I-5357, punkt 40).

41 Siseriiklik kohus küsib, kas direktiivi 93/104 artikli 18 lõike 1 punkti b alapunktis i ettenähtud 48-tunnise piirangu kohaldamata jätmine keskmisele töönädalale eeldab asjaomase töötaja selgesõnalist ja ühemõttelist nõusolekut või piisab töötaja üldisest nõusolekust kollektiivlepingu kui terviku kohaldamiseks, kuna kollektiivlepinguga on muu hulgas ette nähtud võimalus 48-tunnise iganädalase tööaja ületamiseks.

42 Viimase punktina soovib Arbeitsgericht Lörrach teada, kas direktiivi 93/104 artikkel 6 on tingimusteta ja piisavalt täpne säte, et üksikisik saaks sellele siseriiklikus kohtus toetuda juhul, kui liikmesriik ei ole seda direktiivi nõuetekohaselt üle võtnud. Saksa õiguses valitseb olukord, kus juhul kui DRK-TV § 14 lõike 2 punktis b toodud norm, mida kohaldatakse põhikohtuasja poolte töölepingutele, kuulub siseriikliku seadusandja poolt ArbZG § 7 lõike 1 punkti 1 alapunktis a toodud võimaluste alla, võimaldab viimati nimetatud säte tööandjal pikendada igapäevast tööaega ilma hüvitise maksmise kohustuseta, mille tulemuseks on olukord, kus rikutakse ArbZG §-st 3 ning direktiivi 93/104 artikli 6 punktist 2 tulenevat iganädalase keskmise tööaja suhtes kohaldatavat 48-tunnist piirangut.

43 Arvestades, et nendel tingimustel nõuab vaidluse lahendamine ühenduse õiguse tõlgendamist, otsustas Arbeitsgericht Lörrach menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused, mis on identsed kohtuasjades C-397/01–C-403/01:

„1. a) Kas direktiivi 93/104 [...] artikli 1 lõikes 3 sisalduvat viidet direktiivi 89/391 [...] artikli 2 lõikele 2, mis sätestab, et [neid] direktiive ei kohaldata juhul, kui teatava kodanikukaitseteenistuse tegevus oma eripära tõttu sellega vältimatult vastuollu satub, tuleb mõista nii, et nimetatud erand hõlmab ka hageja tegevust päästetöötajana?

b) Kas direktiivi 93/104/EÜ artikli 1 lõikes 3 [esinevat] maanteevedude mõistet tuleb tõlgendada nii, et selle kohaldamisalast on välja arvatud üksnes need veoteenused, mille käigus läbitakse nende eripärast lähtudes pikki vahemaid ning mille puhul ei saa võimalike takistuste ettenägematuse tõttu tööpäeva pikkust ette kindlaks määrata, või hõlmab see mõiste ka maapõhise kiirabiteenuse osutamist, mis seisneb vähemalt osaliselt sõiduki juhtimises ning patsiendi saatmises teeloleku ajal?

2. Kas Euroopa Kohtu [...] otsust [...] Simap (punktid 73 ja 74) arvestades tuleb § 18 lõike 1 punkti b alapunkti i tõlgendada nii, et iganädalase tööaja pikendamiseks üle 48 tunni peab olema töötaja isiklik nõusolek või võib selline nõusolek seisneda ka selles, et töötaja ja tööandja on töölepingus kokku leppinud, et töötingimuste suhtes kohaldatakse kollektiivlepingut, mis võimaldab keskmise nädalase tööaja pikendamist üle 48 tunni?

3. Kas direktiivi 93/104 artikli 6 sisu on tingimusteta ja piisavalt täpne, et üksikisikud saaksid sellele siseriiklikus kohtus toetuda juhul, kui riik ei ole seda direktiivi siseriiklikku õigusesse nõuetekohaselt üle võtnud?"

44 Euroopa Kohtu presidendi 7. novembri 2001. aasta määrusega liideti kohtuasjad C-397/01–C-403/01 nii kirjaliku kui suulise menetluse jaoks kui ka kohtuotsuse tegemiseks.

45 Euroopa Kohus peatas 14. jaanuari 2003. aasta otsusega nimetatud kohtuasjades menetluse kuni kohtuistungini kohtuasjas C-151/02: Jaeger (EKL 2003, lk I-8389), milles tehti otsus 9. septembril 2003. Kohtuistung toimus 25. veebruaril 2003.

46 Euroopa Kohtu 13. jaanuari 2004. aasta määrusega taasavati suuline menetlus kohtuasjades C-397/01–C-403/01.

Eelotsuse küsimused

Esimese küsimuse punkt a

47 Esimese küsimuse punktis a küsib siseriiklik kohus põhimõtteliselt, kas direktiivi 89/391 artiklit 2 ja direktiivi 93/104 artikli 1 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et kiirabis töötavate päästetöötajate tegevus, nagu käesolevas põhikohtuasjas, kuulub nimetatud direktiivide kohaldamisalasse.

48 Sellele küsimusele vastamiseks tuleb kõigepealt meeles pidada seda, et direktiivi 93/104 artikli 1 lõikes 3 määratletakse nimetatud direktiivi kohaldamisala otsese viitega direktiivi 89/391 artiklile 2. Seetõttu tuleb enne, kui otsustada, kas Saksa Punase Risti poolt kiirabiteenuse osutamise raames ambulantsi- või kiirabiautot saatvate päästetöötajate tegevus kuulub direktiivi 93/104 kohaldamisalasse, uurida, kas selline tegevus kuulub direktiivi 89/391 kohaldamisalasse (vt eespool viidatud Simapi kohtuasi, punktid 30 ja 31).

49 Artikli 2 lõike 1 kohaselt kohaldatakse direktiivi 89/391 „nii avaliku kui ka erasektori kõikide tegevusvaldkondade suhtes", mille hulka kuulub üldjoontes ka teenindus.

50 Sellegipoolest, nagu tuleneb sama artikli lõike 2 esimesest lõigust, ei kohaldata seda direktiivi juhul, kui teatav tegevus, nimelt kodanikukaitseteenistus, oma eripära tõttu sellega vältimatult vastuollu satub.

51 Siiski tuleb märkida, et sellise ühingu nagu Saksa Punase Risti poolt vigastatutele või haigetele kiirabiteenuse osutamise raames ambulantsi- või kiirabiautot saatvate päästetöötajate tegevus ei ole iseloomult selline, et see saaks kuuluda eelmises punktis osundatud erandi alla.

52 Tegelikult selgub nii direktiivi 89/391 eesmärgist, mis on töötajate töötervishoiu ja tööohutuse parandamise soodustamine, kui ka artikli 2 lõike 1 sõnastusest, et direktiivi kohaldamisala tuleb mõista laialt. Järelikult tuleb selle artikli lõike 2 esimeses lõigus sätestatud erandeid tõlgendada kitsalt (vt eespool viidatud Simapi

kohtuasi, punktid 34 ja 35, ning 3. juuli 2001. aasta määrus kohtuasjas C-241/99: CIG (EKL 2001, lk I-5139, punkt 29).

53 Lisaks välistab direktiivi 89/391 artikli 2 lõike 2 esimene lõik direktiivi kohaldamisalast mitte kodanikukaitseteenistuse tegevuse kui sellise, vaid üksnes „teatava tegevuse" selle raames, mis oma eripära tõttu satub vältimatult vastuollu selles direktiivis sätestatud eeskirjadega.

54 Sellist laialt määratletud erandit direktiivi 89/391 kohaldamisalast tuleb tõlgendada nii, et selle ulatus on piiratud sellega, mis on rangelt vajalik nende huvide kaitseks, mille kaitsmist see liikmesriikidele võimaldab.

55 Seda silmas pidades on direktiivi 89/391 artikli 2 lõike 2 esimeses lõigus sätestatud erand ette nähtud üksnes selleks, et tagada avaliku julgeoleku, rahvatervise ja avaliku korra kaitsmiseks hädavajalike teenuste efektiivne osutamine hädaolukorras ning ulatuslike õnnetusjuhtumite korral, mida iseloomustab asjaolu, et sel juhul ei saa pääste- jt töötajate tegevuse mahtu planeerida.

56 Sellegipoolest võib selle sättega silmas peetud kitsalt määratletud kodanikukaitseteenistuse tegevust selgelt eristada põhikohtuasjas viidatud päästeteenusest, mis on seotud vigastatute ja haigetega.

57 Isegi kui sellise teenuse puhul, nagu see, millele siseriiklik kohus viitab, tuleb kokku puutuda sündmustega, mis ei ole määratluse kohaselt ettenähtavad, ei ole sellegipoolest võimalik ette kindlaks määrata tegevust, mida on vaja ettenägematute sündmuste korral tavalistes tingimustes läbi viia ning mis langeb kokku sellise teenuse osutajate tavapäraste kohustustega, sh pole võimalik planeerida töötajate tööaega.

58 Seega ei iseloomusta viidatud teenuse osutamist mitte miski, mille tõttu see satuks oma eripära tõttu vältimatult vastuollu töötajate töötervishoiu ja tööohutuse kaitsmist reguleeriva ühenduse õiguse kohaldamisega, seega ei kuulu nimetatud päästeteenuse osutamine direktiivi 89/391 artikli 2 lõike 2 esimeses lõigus sätestatud erandi alla; direktiivi kohaldatakse sellise teenuse osutamise suhtes.

59 Mis puudutab direktiivi 93/104, siis tuleneb artikli 1 lõike 3 sõnastusest, et seda direktiivi kohaldatakse kõigi nende nii avaliku kui ka erasektori tegevusalade suhtes, mis on ette nähtud direktiivi 89/391 artiklis 2, välja arvatud teatud konkreetsed tegevused, mille loetelu on ammendav.

60 Ükski viimati nimetatud tegevustest ei ole asjakohane selles osas, mis puudutab põhikohtuasjades käsitletud teenuse osutamist. On ilmne, et kiirabiteenuse osutamise raames ambulantsi- või kiirabiautos patsiente saatvate päästetöötajate tegevust ei saa samastada väljaõppel olevate arstide tegevusega, kelle suhtes direktiivi 93/104 vastavalt selle artikli 1 lõikele 3 ei kohaldata.

61 Järelikult kuulub tegevus, millele siseriiklik kohus viitab, ka direktiivi 93/104 kohaldamisalasse.

62 Nagu komisjon on õigustatult märkinud, toetab sellist järeldust ka direktiivi 93/104 artikli 17 lõike 2 alalõike 2.1 punkti c alapunktis iii selgesõnaliselt viidatud asjaolu, nimelt kiirabiteenused. Selline viide oleks täiesti kasutu, kui viidatud tegevus oleks direktiivi 93/104 kui terviku kohaldamisalast artikli 1 lõikega 3 juba välistatud. Vastupidiselt sellele näitab see viide, et ühenduse seadusandja on sätestanud põhimõtte, mille kohaselt tuleb nimetatud direktiivi selliste tegevuste suhtes kohaldada, nähes ette võimaluse teha teatud tingimustel erandeid selle direktiivi teatud sätetest.

63 Neil tingimustel tuleb esimesele küsimusele (punkt a) vastates öelda, et direktiivi 89/391 artiklit 2 ning direktiivi 93/104 artikli 1 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et kiirabis töötavate päästetöötajate tegevus, nagu põhikohtuasjas käsitletav tegevus, kuulub nende direktiivide kohaldamisalasse.

Esimese küsimuse punkt b

64 Esimese küsimuse punktis b küsib siseriiklik kohus sisuliselt seda, kas direktiivi 93/104 artikli 1 lõikes 3 esinevat „maanteevedude" mõistet tuleb tõlgendada nii, et see hõlmab kiirabiteenuse osutamist, arvestades asjaolu, et viimati nimetatu seisneb vähemalt osaliselt sõiduki juhtimises ning patsiendi saatmises teel haiglasse.

65 Sellega seoses tuleb märkida, et direktiivi 93/104 artikli 1 lõike 3 kohaselt kohaldatakse seda „nii avaliku kui ka erasektori tegevusalade suhtes [...], välja arvatud õhu-, raudtee-, maantee-, mere-, sisevee- ja järveveod [...]".

66 Euroopa Kohus on oma 4. oktoobri 2001. aasta otsuses kohtuasjas C-133/00: Bowden jt (EKL 2001, lk I-7031) öelnud, et nimetatud sätet tuleb tõlgendada nii, et maanteevedude sektori töötajate, sh ametnike suhtes nimetatud direktiivi ei kohaldata.

67 Kuivõrd tegu on eranditega direktiiviga 93/104 kehtestatud ühenduse tööajakorralduse korrast, tuleb artikli 1 lõikes 3 toodud kohaldamisala erandeid tõlgendada nii, et nende ulatus on piiratud sellega, mis on rangelt vajalik nende eranditega kaitstavate huvide kaitseks (vt analoogia põhjal eespool viidatud Jaegeri kohtuasi, punkt 89).

68 Transpordisektor jäeti direktiivi 93/104 kohaldamisalast välja põhjusel, et nimetatud valdkonnas olid juba olemas kehtivad ühenduse õigusnormid, millega nähakse ette konkreetsed eeskirjad, sh eeskirjad, mis reguleerivad tööaja korraldust, võttes arvesse tegevusala iseärasusi. Seetõttu nimetatud õigusakti hädaolukorras või päästeteenuse osutamiseks vajaliku veoteenuse suhtes ei kohaldata.

69 Veelgi enam, eespool viidatud kohtuasjas Bowden jt tuginetakse asjaolule, et tööandja kuulus ühte direktiivi 93/104 artikli 1 lõikes 3 konkreetselt loetletud transpordisektorisse (vt viidatud kohtuasi, punktid 39–41). Siiski ei saa väita, et Saksa Punase Risti tegevus kiirabiteenuse osutamisel, nagu käesolevas põhikohtuasjas, kuulub maanteevedude sektorisse.

70 Asjaolu, et nimetatud tegevus seisneb osaliselt kiirabiauto kasutamises ning patsiendi saatmises teel haiglasse, ei ole otsustav, kuna kõnealuse tegevuse peamine

eesmärk on haigele või vigastatud inimesele esmase meditsiinilise abi andmine, mitte maanteeveod.

71 Tuleb meeles pidada, et kiirabiteenused on sõnaselgelt ära toodud direktiivi 93/104 artikli 17 lõike 2 alalõike 2.1 punkti c alapunktis iii. Selline paigutus, mille eesmärk on võimaldada kõrvale kalduda selle direktiivi teatud konkreetsetest sätetest, oleks üleliigne, kui need teenused oleks direktiivi kui terviku kohaldamisalast artikli 1 lõikega 3 juba välistatud.

72 Neis tingimustes ei hõlma direktiivi 93/104 artikli 1 lõikes 3 toodud „maanteevedude" mõiste põhikohtuasjas esinevat kiirabiteenuse osutamist.

73 Sellist tõlgendust ei lükka ümber ka eespool viidatud Tögeli kohtuasi, millele on viidanud siseriiklik kohus, kuna selle esemeks ei olnud direktiiv 93/104, vaid nõukogu 18. juuni 1992. aasta direktiiv 92/50/EMÜ, millega kooskõlastatakse riiklike teenuselepingute sõlmimise kord (EÜT L 209, lk 1), mis oma sisu ja eesmärgi poolest ei ole kuidagi seotud direktiivi 93/104 kohaldamisala kindlaksmääramisega.

74 Arvestades kõiki eelnevaid põhjendusi, tuleb esimesele küsimusele (punkt b) vastates öelda, et direktiivi 93/104 artikli 1 lõikes 3 esinevat „maanteevedude" mõistet tuleb tõlgendada nii, et see ei hõlma kiirabiteenuse osutamist, kuigi viimati nimetatu seisneb vähemalt osaliselt sõiduki juhtimises ning patsiendi saatmises teel haiglasse.

Teine küsimus

75 Teise küsimusega küsib siseriiklik kohus sisuliselt seda, kas direktiivi 93/104 artikli 18 lõike 1 punkti b alapunkti i esimest taanet tuleb tõlgendada nii, et see eeldab iga töötaja selgesõnaliselt ja vabalt väljendatud nõusolekut, et direktiivi artiklis 6 ettenähtud iganädalase maksimaalse 48-tunnise tööaja ületamine oleks seaduslik, või piisab, kui asjaomase isiku töölepingus sisaldub viide kollektiivlepingule, millega on tööaja ületamine lubatud.

76 Et vastata selliselt formuleeritud küsimusele, tuleb meeles pidada, et ühest küljest tuleneb EÜ asutamislepingu artiklist 118a, mis on direktiivi 93/104 õiguslik alus, direktiivi preambuli esimesest, neljandast, seitsmendast ja kaheksandast põhjendusest ning samuti direktiivi artikli 1 lõike 1 sõnastusest, et direktiivi eesmärk on tagada töötajate töötervishoiu ja tööohutuse parem kaitse, tagades neile minimaalsed puhkeajad — eelkõige igapäevased ja iganädalased puhkeajad —, samuti vajalikud puhkepausid, ning nähes ette maksimaalse iganädalase tööaja.

77 Teisest küljest saab direktiiviga 93/104 kehtestatud korra raames liikmesriikide või tööturu osapoolte poolt ettenähtud erandeid kehtestada vaid selle direktiivi teatud kindlate ammendavalt loetletud sätete osas. Veelgi enam, selliste erandite kohaldamise suhtes kehtivad ranged tingimused, mille eesmärk on tagada töötajate töötervishoiu ja tööohutuse tõhus kaitse.

78 Direktiivi artikli 18 lõike 1 punkti b alapunkt i näeb ette, et liikmesriigil on õigus mitte kohaldada artiklit 6, kui ta samal ajal respekteerib töötajate turvalisuse ja tervisekaitse üldpõhimõtteid ning kui artikli 18 lõike 1 punkti b alapunktis i kumulatiivselt esitatud tingimused on täidetud.

79 Artikli 18 lõike 1 punkti b alapunkti i esimeses taandes nõutakse, et tööaeg ei ületaks 48 tundi seitsmepäevase ajavahemiku jooksul, arvutatuna keskmisena direktiivi 93/104 artikli 16 lõikes 2 nimetatud võrdlusperioodi kohta, jättes töötajale võimaluse anda nõusolek töötamiseks rohkem kui 48 tundi nädalas.

80 Selles suhtes on Euroopa Kohus juba varem, eespool viidatud Simapi kohtuasja punktis 73 märkinud, et nagu tuleneb direktiivi 93/104 artikli 18 lõike 1 punkti b alapunkti i esimese taande sõnastusest, eeldab see säte töötaja nõusolekut.

81 Sama otsuse punktis 74 on Euroopa Kohus öelnud, et ametiühingute esindajate poolt antud nõusolek kollektiivlepingu või muu lepingu sõlmimisel ei ole sama, mis töötaja poolt isiklikult antud nõusolek, nagu näeb ette artikli 18 lõike 1 punkti b alapunkti i esimene taane.

82 Selline tõlgendus tuleneb direktiivi 93/104 eesmärgist, mis on töötajate töötervishoiu ja tööohutuse tõhusa kaitse tagamine, garanteerides neile iganädalase maksimaalse tööaja ülempiiri ning minimaalsed puhkeajad. Iga nendest minimaalnõuetest tehtava erandi puhul peab olema tagatud, et juhul kui töötajat mõjutatakse loobuma talle selle direktiiviga otseselt antud sotsiaalsest õigusest, teeb ta seda igal juhul vabatahtlikult ning kõigist asjaoludest teadlikuna. Nimetatud nõuded on seda olulisemad, et töötajat tuleb käsitleda töölepingu nõrgema poolena ning seetõttu on vaja takistada sellise olukorra tekkimist, kus tööandja ei arvesta teise lepingupoole soove või piirab töötaja õigusi ilma töötajapoolse selgesõnalise nõusolekuta.

83 Need põhjendused on asjakohased ka teises küsimuses toodud olukorra puhul.

84 Siit järeldub, et direktiivi 93/104 artiklis 6 ettenähtud 48-tunnisest maksimaalsest iganädalasest tööajast seaduslikuks kõrvalekaldumiseks peab iga töötaja olema andnud selgesõnaliselt ja vabalt väljendatud nõusoleku.

85 Need tingimused ei ole täidetud, kui asjaomase isiku töölepingus lihtsalt viidatakse kollektiivlepingule, mis lubab ületada iganädalast maksimaalset tööaega. Pole kindel, kas asjaomane töötaja oli töölepingu sõlmimise ajal teadlik talle direktiiviga 93/104 ettenähtud õiguste piiramisest.

86 Seetõttu tuleb teisele küsimusele vastates öelda, et direktiivi 93/104 artikli 18 lõike 1 punkti b alapunkti i esimest taanet tuleb tõlgendada nii, et direktiivi artiklis 6 ettenähtud 48-tunnise iganädalase maksimaalse tööaja ületamise seaduslikkuse tagamiseks on nõutav iga töötaja poolt selgesõnaliselt ja vabalt väljendatud nõusolek. Selleks ei piisa, kui asjaomase isiku töölepingus sisaldub viide kollektiivlepingule, mis lubab tööaega ületada.

Kolmas küsimus

87 Kolmanda küsimusega soovib siseriiklik kohus teada sisuliselt seda, kas juhul, kui direktiiv 93/104 on üle võetud ebakorrektselt, võib selle direktiivi artikli 6 punkti 2 tõlgendada vahetut õigusmõju omavana.

88 Nagu tuleneb nii küsimuse sõnastusest kui ka kontekstist, milles see on esitatud, koosneb küsimus kahest osast, millest esimene puudutab direktiivi 93/104 artikli 6

punkti 2 tõlgendamist, et võimaldada siseriiklikul kohtul otsustada, kas asjakohased siseriiklikud õigusnormid on ühenduse õigusega kooskõlas, samal ajal kui küsimuse teises osas tahetakse teada, kas juhul, kui asjaomane liikmesriik on nimetatud direktiivi siseriiklikku õiguskorda ebakorrektselt üle võtnud, vastab see säte tingimustele, mis võimaldaks üksikisikul sellele toetuda siseriiklikus kohtus sellistel tingimustel nagu käesoleva põhikohtuasja puhul.

89 Niisiis tuleb tähelepanu pöörata neile mõlemale aspektile.

Direktiivi 93/104 artikli 6 punkt 2

90 Kõigepealt tuleb meeles pidada, et direktiivi 93/104 artikli 6 punkt 2 paneb liikmesriikidele kohustuse võtta vajalikke meetmeid, mis tulenevalt vajadusest kaitsta töötajate turvalisust ja tervist tagavad, et keskmise tööaja pikkus igas seitsmepäevases ajavahemikus, kaasa arvatud ületunnitöö, ei ületa 48 tundi.

91 EÜ asutamislepingu artiklist 118a, mis on direktiivi 93/104 õiguslik alus, direktiivi preambuli esimesest, neljandast, seitsmendast ja kaheksandast põhjendusest, 9. detsembril 1989 Strasbourgi Euroopa Ülemkogul vastu võetud ühenduse töötajate sotsiaalsete põhiõiguste harta punktist 8 ja punkti 19 esimesest lõigust, millele on viidatud direktiivi neljandas põhjenduses, ning direktiivi artikli 1 lõike 1 sõnastusest tuleneb, et direktiivi eesmärk on kehtestada minimaalnõuded, mille eesmärk on parandada töötajate elu- ja töötingimusi, ühtlustades eelkõige tööaega reguleerivaid siseriiklikke õigusnorme. Sellise ühenduse tasandil toimuva tööajakorralduse

ühtlustamise eesmärk on tagada töötajate töötervishoiu ja tööohutuse parem kaitse, garanteerides neile minimaalsed puhkeajad — eelkõige igapäevased ja iganädalased puhkeajad —, samuti vajalikud puhkepausid (vt eespool viidatud Jaegeri kohtuasi, punktid 45–47).

92 Sel moel kehtestatakse direktiivi 93/104 artikli 6 lõikega 2 konkreetsemalt keskmisele iganädalasele tööajale 48-tunnine lagi, st ülempiir, mille puhul on selgesõnaliselt öeldud, et see hõlmab ületunnitööd.

93 Selles küsimuses on Euroopa Kohus juba varem öelnud, et väljakutsevalvet („Bereitschaftsdienst"), mille käigus töötaja peab füüsiliselt viibima tööandja määratud kohas, tuleb tervikuna käsitleda tööajana direktiivi 93/104 tähenduses, sõltumata sellest, et sellise valve ajal ei täida asjaomane isik pidevalt oma kutsealale omaseid tööülesandeid (vt eespool viidatud Jaegeri kohtuasi, punktid 71, 75 ja 103).

94 Sama peab kehtima ka päästetöötajate valveaja kohta („Arbeitsbereitschaft") kiirabiteenuse osutamise raames, mis hõlmab varieeruva pikkusega n-ö mitte-aktiivseid perioode aktiivse tegutsemise vahel.

95 Järelikult tuleb niisugune valveaeg („Arbeitsbereitschaft") igapäevase ja iganädalase maksimaalse tööaja kindlaksmääramisel terviklikuna arvesse võtta.

96 Veelgi enam, on ilmne, et kuigi artikkel 15 võimaldab üldiselt kohaldada või kehtestada töötajate turvalisuse ja tervise kaitseks soodsamaid siseriiklikke norme, saab direktiiviga 93/104 kehtestatud korra raames liikmesriikide või tööturu osapoolte poolt ettenähtud erandeid kehtestada vaid selle direktiivi teatud kindlate ammendavalt loetletud sätete osas (vt eespool viidatud Jaegeri kohtuasi, punkt 80).

97 Esiteks on direktiivi 93/104 artiklile 6 viidatud üksnes sama direktiivi artikli 17 lõikes 1, olgugi et on vaieldamatu, et viimane säte puudutab tegevust, millel pole mingit seost päästetöötajate tegevusega, sh põhikohtuasja hagejate tegevusega. Seevastu sama artikli lõike 2 alalõike 2.1 punkti c alapunkt iii viitab tegevustele, „mis nõuavad teenuse [...] pidevat jätkumist", mille hulka kuuluvad ka „kiirabiteenused", kuid selle sättega nähakse erandite tegemise võimalus ette üksnes direktiivi artiklite 3, 4, 5, 8 ja 16 osas.

98 Teiseks näeb direktiivi 93/104 artikli 18 lõike 1 punkt b alapunkt i ette, et liikmesriigil on võimalus mitte kohaldada artiklit 6, kui ta samal ajal respekteerib töötajate turvalisuse ja tervisekaitse üldpõhimõtteid ning artikli 18 lõike 1 punkti b alapunktis i toodud kumulatiivsed tingimused on täidetud. Igal juhul on selge, et Saksamaa Liitvabariik ei ole seda erandi tegemise võimalust kasutanud (vt eespool viidatud Jaegeri kohtuasi, punkt 85).

99 Lisaks tuleneb Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktikast, et liikmesriigid ei saa direktiivi 93/104 sätete ulatust ühepoolselt kindlaks määrata, kohaldades töötajatele direktiivi artikli 6 punktiga 2 antud õigusele mitte töötada rohkem kui 48 tundi nädalas tingimusi või piiranguid (vt selles osas eespool viidatud Jaegeri kohtuasi, punktid 58 ja 59). Igasugune muu tõlgendusviis ei oleks vastavuses

direktiivi eesmärgiga, mis on töötajate töötervishoiu ja tööohutuse tõhusa kaitse tagamine, garanteerides neile minimaalsed puhkeajad (vt eespool viidatud Jaegeri kohtuasi, punktid 70 ja 92).

100 Neis tingimustes tuleb järeldada, et arvestades nii direktiivi 93/104 artikli 6 lõike 2 sõnastust kui direktiivi eesmärki ja loogikat, siis kujutab 48-tunnine piirang iganädalasele keskmisele tööajale, sh ületunnitööle, endast olulise tähtsusega ühenduse sotsiaalõiguse normi, millega antud eelised peavad olema kõigile töötajatele tagatud, kuna tegemist on tervise ja turvalisuse kaitse tagamise minimaalnormiga (vt analoogia põhjal 26. juuni 2001. aasta otsus kohtuasjas C-173/99: BECTU, EKL 2001, lk I-4881, punktid 43 ja 47), ning seetõttu pole siseriiklikud õigusaktid, nagu põhikohtuasjas käsitletav, millega nähakse ette 48 tundi ületav iganädalane tööaeg, mille hulka on arvatud valveaeg („Arbeitsbereitschaft"), kooskõlas direktiivi artikli 6 punktis 2 toodud nõuetega.

101 Seega tuleb kolmandale küsimusele vastates öelda, et nähtuna esimesest aspektist, tuleb direktiivi 93/104 artikli 6 punkti 2 tõlgendada nii, et sellistes tingimustes nagu käesoleva põhikohtuasja puhul on sellega vastuolus liikmesriigi õigusakt, millega lubatakse sellise ühingu nagu Saksa Punane Rist poolt kiirabiteenuse osutamise raames päästetöötajate valveaja („Arbeitsbereitschaft") suhtes vastavalt kas kollektiivlepingu või kollektiivlepingul põhineva ettevõttesisese lepingu alusel viidatud sättega ettenähtud 48-tunnise maksimaalse iganädalase tööaja ületamist.

Direktiivi 93/104 artikli 6 punkti 2 vahetu õigusmõju ning sellest tulenevad tagajärjed põhikohtuasjadele siseriiklikus kohtus

102 Arvestades, et sellistes tingimustes nagu käesolevate põhikohtuasjade puhul ei ole asjakohased siseriiklikud õigusaktid kooskõlas direktiivi 93/104 ettekirjutustega

maksimaalse iganädalase tööaja suhtes, tuleb uurida, kas sama direktiivi artikli 6 punkt 2 vastab tingimustele, mis võimaldaksid selle vahetut õigusmõju.

103 Selles osas tuleneb Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast, et nii kaua kui direktiivi sätted on nende sätete sisu silmas pidades tingimusteta ja piisavalt täpsed, võivad üksikisikud neile siseriiklikus kohtus vaidluses riigi vastu toetuda nii juhul, kui riik on jätnud direktiivi siseriiklikku õigusesse ettenähtud tähtajal üle võtmata, kui ka juhul, kui direktiiv on üle võetud ebakorrektselt (vt muu hulgas 19. novembri 1991. aasta otsused kohtuasjades C-6/90 ja C-9/90: Francovich jt, EKL 1991, lk I-5357, punkt 11, ning 11. juuli 2002. aasta otsus kohtuasjas C-62/00: Marks & Spencer, EKL 2002, lk I-6325, punkt 25).

104 Direktiivi 93/104 artikli 6 punkt 2 vastab nendele kriteeriumidele, kuna paneb liikmesriikidele saavutatava eesmärgi osas selgesõnalise ja konkreetse kohustuse, mis ei sõltu ühestki lisatingimusest ettenähtud eeskirja kohaldamisel, nähes iganädalasele keskmisele tööajale ette 48-tunnise ülempiiri, mis hõlmab ületunnitööd.

105 Isegi kui direktiiv 93/104 jätaks liikmesriikidele teatava valikuvabaduse selles osas, millal nad direktiivi ülevõtmiseks vajalikud õigusaktid vastu võtavad, eriti mis puudutab artikli 6 kohaldamiseks vajalikku võrdlusperioodi, ning isegi kui selle direktiiviga lubataks neil lisaks teha sellest sättest erandeid, ei muudaks need asjaolud artikli 6 punkti 2 täpset ja tingimusteta iseloomu. Ühest küljest tuleneb selle direktiivi artikli 17 lõike 4 sõnastusest, et võrdlusperiood ei või mingil juhul ületada kahtteist kuud, ning teisest küljest, et liikmesriikide võimalus artiklit 6 mitte kohaldada sõltub direktiivi artikli 18 lõike 1 punkti b alapunktis i toodud tingimuste täitmisest. Seega on võimalik määratleda minimaalne kaitse, mis peab igal juhul tagatud olema (vt selles küsimuses Simapi kohtuasi, punktid 68 ja 69).

106 Järelikult vastab direktiivi 93/104 artikli 6 punkt 2 kõigile vahetu õigusmõju omamiseks vajalikele tingimustele.

107 Jäänud on veel kindlaks määrata see, millised on siseriikliku kohtu poolse tõlgenduse õiguslikud tagajärjed käesolevas põhikohtuasjas esinevatel tingimustel, st menetluses, mille pooled on eraisikuid.

108 Selles küsimuses on Euroopa Kohus korduvalt öelnud, et direktiivi kui sellisega ei saa panna üksikisikule kohustusi ning seda ei saa kasutada üksikisiku vastu (vt muu hulgas 26. veebruari 1986. aasta otsus kohtuasjas 152/84: Marshall, EKL 1986, lk 723, punkt 48; 14. juuli 1994. aasta otsus kohtuasjas C-91/92: Faccini Dori, EKL 1994, lk I-3325, punkt 20, ning 7. jaanuari 2004. aasta otsus kohtuasjas C-201/02: Wells, EKL 2004, lk I-723, punkt 56).

109 Siit järeldub, et isegi direktiivi selget, täpset ja tingimusteta sätet, mille eesmärk on anda üksikisikutele õigusi või panna neile kohustusi, ei saa kohaldada üksnes eraisikutevahelises menetluses.

110 Sellegipoolest tuleneb alates 10. aprilli 1984. aasta otsusest kohtuasjas 14/83: Von Colson ja Kamann (EKL 1984, lk 1891, punkt 26) väljakujunenud kohtupraktikast, et direktiivist tulenev liikmesriikide kohustus saavutada direktiiviga ettenähtud eesmärk, samuti EÜ artiklist 10 tulenev kohustus võtta kõik selle kohustuse täitmise tagamiseks vajalikud üld- ja erimeetmed, on siduv liikmesriikide kõikidele

ametiasutustele, sh kohtutele nende pädevusalas olevates küsimustes (vt muu hulgas 13. novembri 1990. aasta otsus kohtuasjas C-106/89: Marleasing, EKL 1990, lk I-4135, punkt 8; eespool viidatud Faccini Dori kohtuasi, punkt 26; 18. detsembri 1997. aasta otsus kohtuasjas C-129/96: Inter-Environnement Wallonie, EKL 1997, lk I-7411, punkt 40, ning 25. veebruari 1999. aasta otsus kohtuasjas C-131/97: Carbonari jt, EKL 1999, lk I-1103, punkt 48).

111 Ühenduse õigusest üksikisikutele tulenevate õiguste kaitse ning ühenduse õiguse täieulatuslik rakendamine on eelkõige siseriiklike kohtute ülesanne.

112 See kehtib eelkõige juhul, kui siseriiklikku kohtusse on esitatud hagi, mis puudutab selliste siseriiklike õigusnormide rakendamist — nagu ka käesoleval juhul —, mis on spetsiaalselt vastu võetud sellise direktiivi ülevõtmiseks, mille eesmärk on üksikisikutele õiguste andmine. Siseriiklik kohus peab EÜ artikli 249 kolmanda lõigu kohaselt eeldama, et liikmesriigil on pärast selle sättega antud kaalutlusõiguse kasutamist olnud kavatsus täita talle asjakohasest direktiivist tulenevad kohustused täiel määral (vt 16. detsembri 1993. aasta otsus kohtuasjas C-334/92: Wagner Miret, EKL 1993, lk I-6911, punkt 20).

113 Seega peab siseriiklik kohus siseriikliku õiguse ning eelkõige selliste õigusaktide rakendamisel, mis on vastu võetud direktiiviga kehtestatud nõuete täitmiseks, tõlgendama siseriiklikku õigust, arvestades võimalikult suures ulatuses asjakohase direktiivi sõnastust ja eesmärki, et saavutada direktiiviga sätestatud tulemus ning seeläbi täita EÜ artikli 249 kolmanda lõigu nõudeid (vt selle kohta eespool viidatud Von Colsoni ja Kamanni kohtuasi, punkt 26; Marleasingi kohtuasi, punkt 8, ning Faccini Dori kohtuasi, punkt 26; vt samuti 23. veebruari 1999. aasta otsus kohtuasjas C-63/97: BMW, EKL 1999, lk I-905, punkt 22; 27. juuni 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-240/98–C-244/98: Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores, EKL

2000, lk I-4941, punkt 30, ning 23. oktoobri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-408/01: Adidas-Salomon ja Adidas Benelux, EKL 2003, lk I-12537, punkt 21).

114 Nõue, mille kohaselt tuleb siseriiklikku õigust tõlgendada vastavuses ühenduse õigusega, sisaldub EÜ asutamislepinguga loodud süsteemis, kuna võimaldab siseriiklikel kohtutel oma pädevuse piires kohtuvaidluste lahendamise kaudu tagada ühenduse õiguse efektiivse toimimise (vt selle kohta 15. mai 2003. aasta otsus kohtuasjas C-160/01: Mau, EKL 2003, lk I-4791, punkt 34).

115 Kuigi põhimõte, mille kohaselt tuleb siseriiklikku õigust tõlgendada vastavuses ühenduse õigusega, puudutab peamiselt neid siseriiklikke õigusakte, mis on vastu võetud asjakohase direktiivi ülevõtmiseks, ei tähenda see siiski pelgalt nende sätete tõlgendamist, vaid eeldab siseriiklikult kohtult siseriikliku õiguse kui terviku kaalumist, et hinnata, mil määral võib seda kohaldada, et vältida direktiiviga ettenähtud eesmärgist kaugenemist (vt selles küsimuses eespool viidatud Carbonari jt kohtuasi, punktid 49 ja 50).

116 Seega, kui siseriikliku õiguse poolt tunnustatud tõlgendusmeetodite kohaldamine lubab teatud tingimustes siseriiklikku õigusnormi tõlgendada viisil, mis välistab vastuolu mõne teise siseriikliku õigusnormiga, või kitsendada sel eesmärgil selle sätte kohaldamisala, kohaldades seda vaid määral, milles see on teise normiga kooskõlas, on siseriiklik kohus kohustatud neid meetodeid kasutama, et saavutada direktiiviga ettenähtud eesmärk.

117 Sellises olukorras peab siseriiklik kohus, kes arutab selliseid kohtuasju nagu käesolevates põhikohtuasjades, mis puudutavad direktiivi 93/104 kohaldamisala ning tulenevad asjaoludest, mis on toimunud pärast direktiivi ülevõtmiseks

ettenähtud tähtaja möödumist, konkreetselt selle direktiivi ülevõtmiseks mõeldud siseriiklike õigusnormide kohaldamisel tõlgendama neid võimalikult suurel määral sellisena, mis võimaldaks neid kohaldada kooskõlas selle direktiivi eesmärkidega (vt selles küsimuses 13. juuli 2000. aasta otsus kohtuasjas C-456/98: Centrosteel, EKL 2000, lk I-6007, punktid 16 ja 17).

118 Käesoleval juhul eeldab põhimõte, mille kohaselt tuleb siseriiklikku õigust tõlgendada vastavuses ühenduse õigusega, et siseriiklik kohus teeks kõik, mis on tema pädevuses, arvestades siseriiklikku õigust tervikuna, et tagada direktiivi 93/104 täieulatuslik rakendamine, eesmärgiga takistada selle direktiivi artikli 6 punktis 2 sätestatud maksimaalse iganädalase tööaja ületamist (vt selles kohta eespool viidatud Marleasingi kohtuasi, punktid 7 ja 13).

119 Järelikult tuleb öelda, et arutades eraisikute vahelisi kohtuasju, peab siseriiklik kohus direktiiviga ettenähtud kohustuste ülevõtmiseks vastu võetud siseriiklike õigusnormide rakendamisel kaaluma siseriiklikku õigust tervikuna ning tõlgendama seda võimalikult suures ulatuses, lähtudes asjaomase direktiivi sõnastusest ja eesmärgist, et saavutada direktiivi eesmärgiga kooskõlas olev tulemus. Seega peab siseriiklik kohus tegema põhikohtuasjades kõik, mis on tema pädevuses, et takistada direktiivi 93/104 artikli 6 punktis 2 sätestatud 48-tunnise maksimaalse iganädalase tööaja ületamist.

120 Arvestades eespool toodud põhjendusi, tuleb kolmandale küsimusele vastata, et:

— direktiivi 93/104 artikli 6 punkti 2 tuleb tõlgendada nii, et sellistes tingimustes nagu käesoleva põhikohtuasja puhul on sellega vastuolus liikmesriigi õigusakt,

millega lubatakse sellise ühingu nagu Saksa Punane Rist poolt kiirabiteenuse osutamise raames päästetöötajate valveaja („Arbeitsbereitschaft") suhtes vastavalt kas kollektiivlepingu või kollektiivlepingule põhineva ettevõttesisese lepingu alusel viidatud sättega ettenähtud 48-tunnise maksimaalse iganädalase tööaja ületamist;

— nimetatud säte vastab kõigile vahetu õigusmõju omamiseks vajalikele tingimustele;

— arutades eraisikute vahelisi kohtuasju, peab siseriiklik kohus direktiiviga ettenähtud kohustuste ülevõtmiseks vastu võetud siseriiklike õigusnormide rakendamisel kaaluma siseriiklikku õigust tervikuna ning tõlgendama seda võimalikult suures ulatuses, lähtudes asjaomase direktiivi sõnastusest ja eesmärgist, et saavutada direktiivi eesmärgiga kooskõlas olev tulemus. Seega peab siseriiklik kohus tegema põhikohtuasjades kõik, mis on tema pädevuses, et takistada direktiivi 93/104 artikli 6 punktis 2 sätestatud 48-tunnise maksimaalse iganädalase tööaja ületamist.

Kohtukulud

121 Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, v.a poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

1. a) **Nõukogu 12. juuni 1989. aasta direktiivi 89/391/EMÜ töötajate töötervishoiu ja tööohutuse parandamist soodustavate meetmete kehtestamise kohta artiklit 2 ning nõukogu 23. novembri 1993. aasta direktiivi 93/104/EÜ, mis käsitleb tööaja korralduse teatavaid aspekte, artikli 1 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et kiirabis töötavate päästetöötajate tegevus, nagu põhikohtuasjas, kuulub nimetatud direktiivide kohaldamisalasse.**

   b) **Direktiivi 93/104 artikli 1 lõikes 3 esinevat maanteevedude mõistet tuleb tõlgendada nii, et see ei hõlma kiirabiteenuse osutamist, kuigi viimane seisneb vähemalt osaliselt sõiduki kasutamises ning patsiendi saatmises teel haiglasse.**

2. **Direktiivi 93/104 artikli 18 lõike 1 punkti b alapunkti i esimest taanet tuleb mõista nii, et direktiivi artiklis 6 ettenähtud 48-tunnise iganädalase maksimaalse tööaja ületamise seaduslikkuse tagamiseks on nõutav iga töötaja poolt selgesõnaliselt ja vabalt väljendatud nõusolek. Selleks ei piisa, kui asjaomase isiku töölepingus sisaldub viide kollektiivlepingule, mis lubab tööaega ületada.**

3. — **Direktiivi 93/104 artikli 6 punkti 2 tuleb tõlgendada nii, et sellistes tingimustes nagu käesoleva põhikohtuasja puhul on sellega vastuolus**

liikmesriigi õigusakt, millega lubatakse sellise ühingu nagu Saksa Punane Rist poolt kiirabiteenuse osutamise raames päästetöötajate valveaja („Arbeitsbereitschaft") suhtes vastavalt kas kollektiivlepingu või kollektiivlepingul põhineva ettevõttesisese lepingu alusel viidatud sättega ettenähtud 48-tunnise maksimaalse iganädalase tööaja ületamist;

— **nimetatud säte vastab kõigile vahetu õigusmõju omamiseks vajalikele tingimustele;**

— **arutades eraisikutevahelisi kohtuasju, peab siseriiklik kohus direktiiviga ettenähtud kohustuste ülevõtmiseks vastu võetud siseriiklike õigusnormide rakendamisel kaaluma siseriiklikku õigust tervikuna ning tõlgendama seda võimalikult suures ulatuses, lähtudes asjaomase direktiivi sõnastusest ja eesmärgist, et saavutada direktiivi eesmärgiga kooskõlas olev tulemus. Seega peab siseriiklik kohus tegema põhikohtuasjades kõik, mis on tema pädevuses, et takistada direktiivi 93/104 artikli 6 punktis 2 sätestatud 48-tunnise maksimaalse iganädalase tööaja ületamist.**

Allkirjad